

Rutgers

SOAIDS

Girls' Choice

Wensen en grenzen in intimiteit

Feiten en cijfers

Belangrijke adressen, websites en andere materialen

Inhoudsopgave

Voorwoord _____ **p. 3**

Feiten en cijfers _____ **p. 4**

Tienerzwangerschap.....p. 4

Risicofactoren voor tienerzwangerschap.....p. 4

Seksuele dwang.....p. 4

Gevolgen van onbedoelde zwangerschap en seksueel geweld.....p. 5

Belangrijke adressen, websites en andere materialen _____ **p. 6**

Belangrijke adressen.....p. 6

Websites.....p. 10

Meer voorlichtingsmaterialen.....p. 11

Bronnen _____ **p. 15**

Voorwoord

Aanleiding voor de ontwikkeling van het spel 'Girls' Choice' was destijds het rapport 'Gebrek aan regie'¹, een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van tienerzwangerschappen. Uit dit rapport komt naar voren dat het gebrek aan regie en controle over het eigen (seks)leven bij de ondervraagde meisjes een rol speelt in het ontstaan van de zwangerschap. In aanvulling op dit rapport en parallel aan de ontwikkeling van het spel Girls' Choice vond een onderzoek plaats onder allochtone tienermoeders. De ervaringen en bevindingen uit het onderzoek onder tienermoeders zijn meegenomen in de ontwikkeling van het spel². Later zijn ook inzichten uit ander kwalitatief onderzoek onder tienerzwangerschap en onderzoek naar de seksuele gezondheid onder jongeren in de handleiding verwerkt³.

Gebrek aan een doel in het leven op de langere termijn, traditionele opvattingen ten opzichte van seksualiteit en het ontbreken van effectieve seksuele voorlichting zijn factoren die leiden tot dit gebrek aan regie. De voorlichting die de meisjes hebben gekregen beperkt zich veelal tot de 'techniek' van anticonceptie, in sommige gevallen uitgebreid met de 'techniek' van seks. In het algemeen komen belevingsaspecten, de eigen motieven en verlangens, de sociale en communicatieve vaardigheden die nodig zijn om seksualiteit en (effectieve) anticonceptie te bespreken niet aan de orde. Hetzelfde geldt voor het bespreken van de gevolgen van een zwangerschap op jonge leeftijd en de betekenis en gevolgen van het tienermoederschap.

Het ministerie van VWS heeft de ontwikkeling van een - op meisjes gerichte - module seksuele en relationele vorming als aanvulling op reeds bestaande seksuele voorlichtings- en vormingsprogramma's mogelijk gemaakt. Het uiteindelijke doel van een dergelijke module is dat meisjes meer inzicht krijgen in hun eigen wensen en grenzen inzake hun (seks)leven en er meer regie en controle over krijgen. Ten behoeve van de ontwikkeling van de module is een klankbordgroep samengesteld en zijn deskundigen bij de ontwikkeling betrokken geweest (zie colofon).

In samenspraak met de klankbordgroep en de deskundigen, is besloten de module te realiseren in de vorm van een spel. Het conceptspel is uitgetoetst in zowel een tweetal basisscholen als in een vmbo-school, een buitenschoolse setting met tienermoeders, door de klankbordgroep en bij collega-deskundigen werkzaam bij Rutgers.

Op basis van de bevindingen van deze 'pre-tests' is er een apart basisspel voor meisjes van 10 - 13 jaar gerealiseerd. Dit betekent dat het spel kan worden gespeeld door groepen meisjes van 10 - 13 jaar (basisspel) en groepen meisjes van 13 jaar en ouder. Het spel kan behalve op school ook worden ingezet in buitenschoolse settings. Het spelpakket bevat naast deze handleiding, een aan beide zijden te gebruiken spelbord, 176 opdrachtkaartjes, spelregels en een antwoordenboekje voor de kennisvragen.

Aan de totstandkoming van het spel hebben velen hun medewerking verleend. Onze hartelijke dank gaat naar hen uit. Hun inbreng is bijzonder waardevol en bruikbaar gebleken.

Het spel is mei 2006 in Nederland gepresenteerd. In 2007 is het spel in een tweede Nederlandstalige oplage verschenen. Het is toen ook ter inspiratie in het Engels vertaald, om (met enige aanpassing voor de eigen situatie en regio) door intermediairs, docenten en begeleiders uit andere landen te worden gebruikt. De derde oplage kwam uit in 2012. Het spel is in 2013 beoordeeld als 'goed onderbouwd' door het Centrum Gezond leven. De vierde oplage is geüpdatet met recente informatie en een aantal nieuwe opdrachten.

1 Van Berlo, Wijsen & Vanwesenbeeck (2005).

2 Wijsen & Van Lee (2006).

3 Cense & Dalmijn (2016); De Graaf, Kruijer, Van Acker & Meijer (2012).

drs. Paulien van Haastrecht, manager Afdeling Nationaal, Rutgers
Utrecht, 2017

Feiten en cijfers

Het spel Girls' Choice. Wensen en grenzen in intimiteit' heeft haar oorsprong in onderzoek over de achtergronden van tienerzwangerschap. Meiden lopen risico's op het gebied van seksuele gezondheid, vooral het risico op ongeplande zwangerschap en op het meemaken van seksuele grensoverschrijding⁴.

Tienerzwangerschap

In 2014 werden er 4801 meiden onder de 20 jaar zwanger. Het aantal tienerzwangerschappen was de jaren ervoor consequent gedaald. 62,6% van deze groep maakte de keuze voor een abortus. In 2015 kregen 3,2 op de 1000 tienermeiden een kind⁶. Tienermeiden van niet-Westerse herkomst worden relatief vaker zwanger dan autochtoon Nederlandse meiden. Het gaat daarbij met name om meiden met een niet westerse herkomst: voornamelijk Antilliaanse en Surinaamse meiden. Ook bevinden zich onder Antilliaanse en Surinaamse meiden meer tienermoeders⁷.

Risicofactoren voor tienerzwangerschap

Een gebrek aan structuur, stabiliteit en onveiligheid thuis zijn risicofactoren voor tienerzwangerschap. Schokkende gebeurtenissen in de jeugd kunnen leiden tot verminderd zelfvertrouwen en een verminderde weerbaarheid. Vaak hebben de meiden een vroegere seksuele start dan gemiddeld en zijn de relaties met jongens ongelijkwaardig en soms gewelddadig. Ook gaan er vaak dingen mis rondom de anticonceptie⁸. In 2012 gaf 12% van de meisjes/vrouwen in de leeftijd 12 tot 25 jaar aan met hun laatste sekspartner soms niets gedaan te hebben om zwangerschap te voorkomen; 6% geeft heeft helemaal niets gedaan om zwangerschap te voorkomen. Vooral laagopgeleide, Surinaamse en Antilliaanse meisjes geven vaak aan niets gebruikt te hebben om zwangerschap te voorkomen⁹.

Seksuele dwang

Uit het onderzoek Seks onder je 25^e¹⁰ komt dat een aantal meiden te maken krijgt met seksuele dwang:

- 3,3% van de meisjes geeft aan dat ze bij hun eerste keer geslachtsgemeenschap werden gedwongen en 13,5% dat ze werden overgehaald.
- 17% van de meisjes zegt ooit weleens gedwongen te zijn om seksuele dingen te doen die ze eigenlijk niet wilden.
- 13% van de meisjes zegt dat ze met hun laatste sekspartner weleens dingen doen die ze eigenlijk niet willen.

Ook geven meisjes/vrouwen vaker aan dan jongens dat ze achteraf weleens spijt hebben gehad van seks.

Vooraf jonge meiden zijn kwetsbaar. Jongeren onder de 14 jaar die seksueel actief zijn lopen relatief veel risico m.b.t. zowel beschermingsgedrag (gebruik van anticonceptie en condooms) als het meemaken van grensoverschrijding:

4 De Graaf et al. (2012).

5 Hehenkamp & Wijsen (2016).

6 CBS (2016).

7 CBS (2016); Hehenkamp & Wijsen (2016).

8 Cense & Dalmijn (2016); Van Berlo et al. (2005).

9 De Graaf et al. (2012).

10 De Graaf et al. (2012).

- 27% van de meiden onder de 14 heeft niets gebruikt om zwangerschap te voorkomen bij de eerste keer geslachtsgemeenschap. Dat is heel wat meer dan bij de hele groep tot 25 jaar (9%).
- Degenen die voor hun veertiende al geslachtsgemeenschap hadden, geven ook vaker aan dat de eerste keer het gevolg was van dwang of overhalen, namelijk 33% tegen 17% van alle meiden¹¹.

Gevolgen van onbedoelde zwangerschap en seksueel geweld

De gevolgen van onbedoelde zwangerschap en seksueel geweld kunnen aanzienlijk zijn. Mogelijke gevolgen van seksueel geweld zijn depressie, lage zelfwaardering, drugs- en alcoholmisbruik, eetstoornissen en zelfmoordpogingen. Ook op het gebied van relaties en seksualiteit ervaren meiden met misbruikervaringen soms problemen, zoals lage relatietevredenheid, angst voor zwangerschap, seksueel risicogedrag en een hogere kans op revictimisatie¹². Onbedoelde zwangerschap op jonge leeftijd is gerelateerd aan medische risico's als vroege geboorte en babysterfte, maar ook aan meer psychosociale gevolgen als depressie en lage zelfwaardering¹³. In sommige gevallen wordt de zwangerschap echter als een keerpunt beschouwd in het leven, waardoor meiden juist beter voor zichzelf gaan zorgen¹⁴. Tienermoeders hebben vaak moeite om hun opleiding af te ronden en vallen vaak terug op een uitkering¹⁵.

11 De Graaf et al. (2012).

12 Teten et al. (2009).

13 Picavet et al. (2014).

14 Cense & Dalmijn (2016).

15 Picavet et al. (2014).

Belangrijke adressen

Seksualiteit en gezondheid

Spreekuur seksuele gezondheid

Jongeren met vragen over seks, hun lijf of anticonceptie kunnen terecht bij het spreekuur seksuele gezondheid. Ze kunnen daar ook een soa-test laten doen. Dit gebeurt gratis en anoniem. Jongeren kunnen op de website www.sense.info op zoek gaan naar een locatie bij hen in de buurt.

Rutgers

Nationaal en internationaal kenniscentrum seksuele en reproductieve gezondheid en rechten
Arthur van Schendelstraat 696
3511 MJ Utrecht
Postbus 9022
3506 GA Utrecht
T: 030 231 34 31
F: 030 231 93 87
E: office@rutgers.nl
W: www.rutgers.nl

Soa Aids Nederland

Soa Aids Nederland is een interventiespecialist op het gebied van soa's en hiv.
Keizersgracht 392
1016 GB Amsterdam
T: 020 626 26 69
F: 020 627 52 21
E: info@soaids.nl
W: www.soaids.nl

AIDS / SOA – infolijn

Landelijke informatielijn over veilige seks, HIV en andere seksueel overdraagbare aandoeningen (soa). Daarnaast ook voor vragen over de pil, andere anticonceptiemiddelen en ongewenste zwangerschap.
T: 0900 204 20 40 (€ 0,10 per minuut en anoniem)

Problematiek rondom loverboys of loverbegines

Voor hulp kan verwezen worden naar Bureau Jeugdzorg, Fier of Pretty Woman. Deze organisaties helpt meiden die moeite hebben met grenzen aangeven in relaties. Meiden kunnen zelf ook melding doen bij vermoedens van loverboyproblematiek bij www.meldknop.nl en HelpWanted. Wanneer hulpverleners verdachte signalen denken te zien dan kan dit gemeld worden bij de politie. Ook is in sommige regio's een ketenaanpak loverboys opgericht met een speciaal telefoonnummer.

Bureau Jeugdzorg

Bureau Jeugdzorg is de toegangspoort voor de gehele jeugdzorg. De medewerkers begeleiden kinderen, jongeren en hun ouders of verwijzen hen door. Voor meer informatie of locaties kijk op www.bureaujeugdzorg.info

Pretty Woman

Gezamenlijk project van Stede en Bureau Jeugdzorg. Pretty Woman biedt voorlichting, deskundigheidsbevordering, individuele hulpverlening en groepshulpverlening aan meisjes (12 - 25 jaar) die risicovolle contacten hebben (gehad) of dreigen te krijgen met onder andere loverboys.

Achter Clarenburg 25-1

3511 JH Utrecht

T: 030 236 19 99

E: info@prettywoman-utrecht.nl

W: www.prettywoman-utrecht.nl

Fier

Fier is een expertise- en behandelingscentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Daarnaast heeft het een eigen Centrum Kinderhandel Mensenhandel.

Holstmeerweg 1

8936 AS Leeuwarden

T: 088 20 80 000

E: aanmeldingen@fier.nl

W: www.fier.nl

Huiselijk en seksueel geweld

Movisie

Movisie verzamelt, verspreidt en geeft adviezen rond de aanpak sociale vraagstukken van welzijn, participatie, sociale zorg en veiligheid. Twee belangrijke thema's zijn huiselijk en seksueel geweld en diversiteit en participatie (waarbij aandacht is voor verschillen tussen mensen in sekse, etniciteit, seksuele voorkeur, leeftijd, handicap en religie)

Postbus 19129

3501DC Utrecht

T: 030 789 20 00

F: 030 789 21 11

E: info@movisie.nl

W: www.movisie.nl

Fier

Fier is een expertise- en behandelingscentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Daarnaast heeft het een eigen Centrum Kinderhandel Mensenhandel.

Holstmeerweg 1

8936 AS Leeuwarden

T: 088 20 80 000

E: aanmeldingen@fier.nl

W: www.fier.nl

Kindertelefoon

Voor vragen, hulp, advies en ondersteuning voor jongeren van 8 - 18 jaar.

T: 0800-0432 (gratis en anoniem ook voor mobiele bellers) 0800-0432

Dagelijks bereikbaar van 14.00 tot 20.00 uur W: www.kindertelefoon.nl/

Seksueel misbruik

Het is van belang dat de jongere met iemand kan praten, het kan hier gaan om bijvoorbeeld ouders, een maatschappelijk werker, een mentor, een vertrouwenspersoon of huisarts. Er zijn ook meerdere websites en adressen waar een jongere terecht kan.

Hulplijn Seksueel Misbruik

Voor jongeren en volwassenen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik of seksueel geweld (bijvoorbeeld aanranding en verkrachting), dat kort geleden gebeurd is of al langer geleden. De hulplijn helpt bij het vinden van de juiste hulp. Bereikbaar van maandag tot en met vrijdag van 09.00-17.00 uur.

T: 0900 9999 001

W: www.hulplijnseksueelmisbruik.nl

Centrum Seksueel Geweld

Het centrum biedt medische, forensische en psychologische hulp na acuut, binnen een week, seksueel geweld (aanranding of verkrachting). In dit centrum werken artsen, verpleegkundigen, politie, psychologen, en maatschappelijk werkers met elkaar samen. Het centrum is 7 dagen 24 uur per dag te bereiken. Op de website staat ook informatie voor slachtoffers.

T: 0800 0188

W: www.centrumseksueelgeweld.nl

Veilig thuis

Veilig thuis is er voor iedereen: kinderen, volwassen, ouderen, slachtoffers en plegers, die hulp nodig heeft omdat ze niet in harmonie met elkaar kunnen samenleven.

T: 0800 2000

Korrelatie

Informatie en advies over verschillende onderwerpen waaronder seksueel geweld, voor jongeren en volwassenen.

T: 0900 1450, ma t/m vr 9.00 – 18.00

E: vraag@korrelatie.nl

W: www.korrelatie.nl, chat ma t/m vr 9.00 – 17.30, via de website

Slachtofferhulp

Informatie voor slachtoffers van verkrachting en aanranding.

Contact door middel van het contactformulier op de site of per telefoon.

T: 0900 0101, ma-vr 09.00-17.00 uur

W: www.slachtofferhulp.nl

Chat met Fier

Chatten met ervaren hulpverleners, voor jongeren in het hele land die hun verhaal kwijt willen.

W: www.chatmetfier.nl

(Ongeplande) zwangerschap

Als een jong meisje erachter komt dat ze zwangers is kan ze het moeilijk vinden een besluit te nemen wat ze het beste kan doen. Voor ondersteuning kan ze terecht op de website www.zwangerwatnu.nl. Ook kan ze in gesprek gaan met een verpleegkundige seksuele gezondheid op het spreekuur seksuele gezondheid bij haar in de regio.

Fiom

Hulp, informatie en advies op het gebied van (on)bedoelde zwangerschap, ongewenste kinderloosheid, afstand doen van een kind, een kind adopteren, afgestaan/geadopteerd zijn, (inter)nationale zoekacties naar familieleden en huiselijk geweld. De Fiom-hulpverlening is gratis en er is geen verwijzing voor nodig.

Kruisstraat 1

5211 DT 's-Hertogenbosch

T: 088 126 4900

E: info@fiom.nl

W: www.fiom.nl

Siriz

Preventie, ondersteuning en zorg bij onbedoelde zwangerschap. Siriz heeft als uitgangspunt 'dat het ongebooren leven er recht op heeft om zich verder te ontwikkelen en ter wereld te komen'. Er kan kortdurende en langdurende psychosociale hulp aan vrouwen en mannen worden geboden.

T: 0800 440 00 03, bereikbaar van 09:00 tot 23:00 uur.

W: www.siriz.nl

CASA-klinieken

Centra voor anticonceptie, seksualiteit en abortus met klinieken in Amsterdam, Utrecht, Leiden, Den Haag, Rotterdam, Goes en Maastricht.

T: 088 888 4444

Bereikbaar door de week van 8.00 uur tot 20.00 uur en op zaterdag van 9.00 tot 13.00 uur.

W: www.casaklinieken.nl

Beahuis & Bloemenhovekliniek

Het Beahuis en de Bloemenhovekliniek te Heemstede zijn aangesloten bij de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ)

T: 023 528 98 90

W: www.bloemenhove.nl

Seksuele oriëntatie

COC

Landelijke organisatie met lokale afdelingen die zich richt op de belangen en verlangens van homo-, biseksuele en lesbische jongeren, mannen en vrouwen

Nieuwe Herengracht 49

1011 RN Amsterdam

T: 020 623 45 96

E: info@coc.nl

W: www.coc.nl

EduDivers

EduDivers is het Nederlandse kenniscentrum voor onderwijs en seksuele diversiteit.

T: 020 737 2959

E: info@edudivers.nl

W: www.edudivers.nl

Websites

www.loketgezondleven.nl

Informatie, tips en praktische handvatten voor professionals die werken aan een gezonde leefstijl (waaronder seksuele gezondheid en alcoholgebruik) op school, in gemeente, wijk en op het werk.

Seksualiteit en relaties

www.sense.info

Website voor jongeren met informatie over seksualiteit, verliefdheid, relaties, liefde en alles wat daarbij komt kijken. De site verwijst naar mogelijkheden om vragen te stellen of hulp te vragen via mail, chat, telefoon of persoonlijk gesprek met een deskundige in de buurt.

www.seksualiteit.nl

Website bedoeld voor volwassenen van 18-99 jaar met betrouwbare informatie over seksualiteit en relaties.

www.seksuelevorming.nl

Seksuelevorming.nl is een website voor onderwijsprofessionals. Met informatie, tips en tools om seksuele educatie vorm te geven.

www.kriebelsinjebuik.nl

Kriebels in je buik is een digitaal lespakket voor relationele en seksuele vorming in het basisonderwijs.

www.langlevedeliefde.nl

Deze website is onderdeel van de lesmethode Lang leve de liefde voor het voortgezet onderwijs en het mbo. Het biedt toegang tot aanvullende modules die aansluiten op de lesmethode waaronder een module over het leren omgaan met stereotiepe, seksueel getinte en geïdealiseerde lichaamsbeelden in de media.

www.geentaboes.marokko.nl en www.geentaboes.hababam.nl

Deze websites zijn tot stand gekomen met en bedoeld voor jonge mensen van respectievelijk Marokkaanse en Turkse afkomst. De websites gaan in op thema's als relaties en partnerkeuze, seksualiteit en islam, maagdelijkheid en veilig vrijen.

Anticonceptie

www.anticonceptievoorjou.nl

www.anticonceptie.nl

www.anticonceptiepil.nl

Soa

www.soaaids.nl

Seksueel geweld

www.seksueelgeweld.info

www.seksueelgeweld.nl

Tienerzwangerschap

www.fiom.nl

www.siriz.nl

www.zwangerwatnu.nl

www.tienermoeders.nl

Overig

www.alcoholinfo.nl

www.bewareofloverboys.nl

Meer voorlichtingsmaterialen

Brochures en folders

Fiom

- Kiezen voor abortus?
Brochure met informatie over besluitvorming en verwerking.
- Jong en een kind
Praktische informatie voor aanstaande jonge ouders.

Meer informatie en bestellen: www.fiom.nl

Rutgers

- 'Wat je als jongen wilt weten over de puberteit'
Pubergids voor jongens van 10-12 jaar met praktische informatie, tips en antwoorden op prangende vragen over de puberteit.
- 'Wat je als meisje wilt weten over de puberteit'
Pubergids voor meisjes van 10-12 jaar met praktische informatie, tips en antwoorden op prangende vragen over de puberteit.
- Just 4boys/Just 4 girls voor meiden en jongens van 12- 14 jaar met praktische informatie, tips en weetjes rond de puberteit.
- Anticonceptie voor jou (brochure)
Brochure voor jongeren over alle anticonceptiemiddelen die in Nederland verkrijgbaar zijn. Over hoe ze werken, de voor- en nadelen, mogelijke risico's en de verkrijgbaarheid.
- Anticonceptie voor jou (klein uitvouwfaldertje)
Een klein uitvouwfaldertje op broekzakformaat met van alle anticonceptiemiddelen kort op een rij wat het is, de voor- en nadelen en waar je het kunt krijgen.
- 'De morning-afterpil na onveilige seks'
Folder met antwoorden op de meest gestelde vragen over de morning-afterpil en wat je (nog meer) kunt doen als je onveilig hebt gevreeën of als er iets is misgegaan met anticonceptie.
- Feiten en fabels over het maagdenvlies
Deze brochure vertelt wat het maagdenvlies is (en niet is) en gaat in op maagdelijkheid.

Bestellen: shop.rutgers.nl

Soa Aids Nederland

- Seks & Zo
Boekje voor jongeren van 14 – 16 jaar over wensen, grenzen en veilige seks.
- 102 vragen over jongeren en seks
Boek met de 102 meest gestelde vragen over jongeren en seks voor o.a. docenten en ouders.
- Folders over de meeste soa's
- (Vakantie) condooms
Condooms in diverse talen met condoominstructie.
- Krasloten
Set van vijftig verschillende 'krasloten' met vragen over seksualiteit, homoseksualiteit, soa's, veilig vrijen, anticonceptie, seks en internet, condoomgebruik.

- Seks op het internet
Folder met een overzicht van betrouwbare websites over relaties en seks.
Bestellen: www.soaids.nl

Spellen

- Can you fix it - Rutgers en Soa Aids Nederland
Can you fix it is een interactieve game voor jongeren vanaf 14 jaar. De game bestaat uit korte filmpjes over realistische situaties, met een slechte afloop. Opdracht aan de spelers is die te veranderen: Can you fix it? De filmscenario's zijn gebaseerd op de meest voorkomende situaties van seksueel grensoverschrijdend gedrag die uit onderzoek naar voren komen.
- Boys R Us - Rutgers
Bordspel voor jongens tussen de 10 en 16 jaar. Het spel is gericht op kennis, zelfreflectie, het begrijpen van de invloed van vrienden en de media, het omgaan met relaties, communiceren met meisjes, voorkeuren, wensen en grenzen en het leren praten over intimiteit, seksualiteit en relaties.
- Puberkwartet – Rutgers
Kwartetspel over de puberteit, relaties en seksualiteit voor leerlingen van groep 6, 7 en 8.
- Rond je seksualiteit – Rutgers
Een carrouselspel waarmee jongeren vanaf 15 jaar met elkaar leren praten over hun normen en waarden ten aanzien van relaties en seksualiteit.

Methodieken en voorlichtingsmaterialen

- Voorlichtingspakket over relaties, veilig vrijen en seksualiteit voor het jeugdwerk – Soa Aids Nederland
Dit pakket bestaat uit de 'Handleiding veilig vrijen en seksualiteit voor het jeugdwerk', het jongerenboekje SEKS&ZO, krasloten en een training voor jongerenwerkers.
- Let's Talk – Rutgers
Deze dvd en handleiding bieden docenten en jongerenwerkers een handvat om met jongeren tussen de 12 en 19 jaar in gesprek te gaan over verschillende aspecten van seksualiteit, rolopvattingen en weerbaarheid.
- Girls Talk - Rutgers
Girls' Talk is een seks specifiek groepscoachingprogramma voor kwetsbare meiden in de leeftijd van 14-21 jaar met een relatief laag opleidingsniveau. Het programma richt zich op de seksuele empowerment van de meiden en het verbeteren van hun seksuele gezondheid en seksueel welzijn. Er zijn speciale trainingen waarbij professionals hierin kunnen worden geschoold.
- Koffer 'Anticonceptie voor jou' – Rutgers
De anticonceptiekoffer bevat alle in Nederland verkrijgbare anticonceptiemiddelen plus glijmiddel en een zwangerschapstest.
- Lespakket Lang leve de liefde - Soa Aids Nederland en Rutgers
Lesmethode over liefde, relaties en seksualiteit voor het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.
- Special over Loverboys - Soa Aids Nederland
Uitbreiding van het lespakket 'Lang leve de liefde'.
- Aanvullend module Jij en de Media - Rutgers en Soa Aids Nederland
Uitbreiding van het lespakket 'Lang leve de liefde'.
- Aanvullende module Wensen en grenzen - Soa Aids Nederland en Rutgers
Uitbreiding van het lespakket 'Lang leve de liefde'.
- Lesbrief Seksuele diversiteit - Soa Aids Nederland en Rutgers
Uitbreiding van het lespakket 'Lang leve de liefde'.
- Lespakket Mooiste Chick van het web – Codename Future
Een lespakket om, aan de hand van een film, met meiden in gesprek te gaan over loverboys.
- Online...Weet wat je doet! - Helpwanted
Een E-lespakket om grooming, sexting en webcammisbuik bespreekbaar te maken. Er zijn ook filmpjes te vinden op de website helpwanted.nl over deze onderwerpen.
- Kriebels in je buik – Rutgers
Een digitaal lespakket voor relationele en seksuele vorming in het basisonderwijs.
- Just like U - Rutgers
In de film 'Just like U. Love & sex in 11 true stories' vertellen elf meiden en jongens van Surinaamse, Antilliaanse en Afrikaanse afkomst over hun keuzes in seks, liefde en relaties. Door het zien van voorbeelden van andere jongeren die bepaalde keuzes hebben gemaakt, krijgen jongeren van 14 tot 20 jaar meer zelfvertrouwen om ook eigen keuzes te maken.
- De dokter Corrie show - NTR
De Dokter Corrie show is een programma van de NTR die op een hedendaagse manier voorlichting geeft over relaties en seksualiteit. Naar aanleiding van de filmpjes kunt u met de jongens en meiden in gesprek.

Voorlichtingsboeken

- Bailey, J. & Mc Cafferty, J. *Seks, Puberteit en al dat gedoe*. Van Goor, 2004.
- Doef, S. van der & Marian Latour (2011). *Ben jij ook op mij?* Uitgeverij Ploegsma i.s.m. de voormalige Rutgers Stichting. Voor kinderen van 6 tot 11 jaar.
- Doef, S. van der & Latour, M. (2004) *Het Puberboek*. Uitgeverij Ploegsma.
- Ohlrichs, Y., Lisdonk, I. van de & Dam, A. van (2004). *ALLES over Seks, Liefde en Relaties*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep. Voor pubers.

Bronnen

- Berlo, W. van, Wijzen, C. & Vanwesenbeeck, I. (2005). Gebrek aan regie. Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van tienerzwangerschappen. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- CBS (2016). *Steeds minder tienermoeders*. www.cbs.nl, geraadpleegd op 10 mei 2016.
- Cense, M. & Dalmijn, E. (2016). *In één klap volwassen: Over tienerzwangerschap*. Utrecht: Rutgers.
- Graaf, H. de, Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- Hehenkamp, L. & Wijzen, C. (2016). *Landelijke abortus registratie 2014*. Utrecht: Rutgers.
- Picavet, Ch., Tonnon, S., & Van Berlo (2014). Adolescent pregnancy in the Netherlands. In A.L. Cherry, & M.E. Dillon (Eds.), *International Hand-book of Adolescent Pregnancy: Medical, psychosocial, and public health responses*. Washington, DC: Springer Publishers.
- Teten, A.L., Ball, B., Valle, L.A., Noonan, R., & Rosenbluth, B. (2009). Considerations for the definition, measurement, consequences, and pre-vention of dating violence victimization among adolescent girls. *Journal of Women's Health*. 18, 923-927.
- Wijzen, C. & Lee, L. van (2006). *Kind van twee werelden. Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van zwangerschappen bij allochtone tieners*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Achtergrondinformatie

- Bergh, M.Y.W. von & Sandfort, T.G.M. (2000). Veilig vrijen en condoomgebruik bij Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongeren en jong-volwassenen. Een vergelijking met autochtone Nederlanders. Utrecht: Nisso/Universiteit Utrecht.
- Crosby, R. A., DiClemente, R. J., Wingood, G. M., Sionéan, C., Cobb, B. K. & Harrington, K. (2000). Correlates of unprotected vaginal sex among African American female adolescents. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 154, 893-899.
- EenVandaag Jongerenpanel (2015). *Onderzoek 'sexting'*. Hilversum: EenVandaag.
- Garssen, J. (2004). *Tienermoeders: recente trends en mogelijke verklaringen*. Bevolkingstrends, 1, 13-22.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J. & Vanwesenbeeck, I. (2005) *Seks onder je 25^e*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep & Soa Aids Nederland.
- Lee, van, L. Kruijer, H., Vlugt, van der, I. (2010). *Data and strategies to prevent teenage pregnancy in the Netherlands*. Rutgers Nisso Groep. Utrecht.
- Marneth, A. (1991). *Ongewenste seks en ambivalente gevoelens*. Ongewenste seksuele contacten van meisjes in de puberteit met hun vriendjes. Den Haag: Rutgers Stichting
- Marneth, A. (1994). *Seksuele vorming. Raamwerk voor opvoeders, docenten en voorlichters*. Den Haag: Rutgers Stichting.
- Neef, M. de, & Dijk, L. van (2010). *Achtergronden van inadequaat anticonceptiegebruik bij jongeren*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Rutgers (2016). Richtlijn seksuele en relationele vorming. Visie, doelen en uitgangspunten. Utrecht.
- Sionéan, C., DiClemente, R.J., Wingood, G.M., Crosby, R., Cobb, B.K., Harrington, K., Davies, S.L., Hook III, E.W., & Oh, M.K. (2002). Psychosocial and behavioral correlates of refusing unwanted sex among African-American adolescent females. *Journal of Adolescent Health*, 30, 55-63.
- Terpstra, F. (2002). *De pil ofzo. Determinanten van pilgebruik bij Afro-Surinaamse en Antilliaanse meisjes*. Amsterdam: GG & GD.
- Terpstra, L. & Dieke, A. van (1995). Ik ben geboren om moeder te worden. Alleenstaande Antilliaanse moeders. *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*. 11(5), 320-334.
- Tolman, D., Spencer, R., Rosen-Reynoso, M. & Porche, M. (2003). Sowing the seeds of violence in heterosexual relationships: early adolescents narrate compulsory heterosexuality. *Journal of Social Issues*, 59, 1, 159-178.
- Tschann, J. M., Adler, N. E., Millstein, S. G., Gurvey, J. E. & Ellen, J. M. (2002). Relative power between sexual partners and condom use among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 31, 17-25.
- Vanwesenbeeck, I., Bakker, F., Fulpen, M. van, Paulussen, T., Poelman, J., & Schaalman, H. (2003). Seks en seksuele risico's bij vmbo-scholieren anno 2002. *Tijdschrift voor Seksuologie*. 26, 30-39.
- Vogels, A., et al. (2002). *Jongeren, seksualiteit, preventie en hulpverlening. Een verkenning van de situatie in 2002*. TNO Preventie en Gezondheid.

Colofon

Achtergrondinformatie behorend bij het spel 'Girls' Choice. Wensen en grenzen in intimiteit', 2017
(vierde oplage)

Opdrachtgever: Rutgers

Spelontwerp: Hans van Tol

Tekst en inhoudelijke ontwikkeling: Annelies Kuyper, Marion Geraads, Manouk Vermeulen, Milleke de Neef

Grafisch ontwerp: Yvon-Cheryl Scholten en Sjoerd van der Vlugt

Rutgers

SOAIDS

Klankbordgroep

Irma Accord, Irma Accord projectmanagement, advies en training

Gerthe Doeschot, begeleidster jonge moeder werk, Stichting NetWerk Almelo

Marjan Timp, projectleider mentororganisatie School's cool Amsterdam

Caroline Timmermans, trainer seksuele voorlichting/GVO-functionaris MOA Zuid-Holland/Utrecht

Nettie Udo, Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en Nieuwkomers (LOWAN)

Margaret Wijering, begeleidster jonge moeder werk, Stichting NetWerk Almelo

Advies

Sanderijn van der Doef, seksuoloog

Ciel Wijsen, manager onderzoek nationaal, Rutgers

Yuri Ohlrich, Annelies Vos, consultants Rutgers

Gerda Ton, Stichting Dock Rotterdam